

IQTISODIYOTDA INNOVATSIYALAR: RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH RAQAMLI INVESTITSİYALAR-IQTISODIYOT VA TEKNOLOGIYALARNING YANGI BOSQICHI

Muxitdinova Kamola Alisherovna,
DSc., prof.v.v.b.TDTU
kmukhitdinova5@gmail.com

Annotatsiya. Raqamli investitsiyalar zamonaviy iqtisodiyotning muhim drayverlaridan biri bo'lib, ularga axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, bulutli hisoblash, blokcheyn va fintech kabi innovatsion yo'nalishlarga yo'naltirilgan sarmoyalar kiradi. Ushbu maqolada raqamli investitsiyalarning mohiyati, ularning iqtisodiyotga ta'siri, dunyo tajribasi va kelajak istiqbollari tahlil qilinadi. Xususan, AQSh, Xitoy va Yevropa Ittifoqining raqamli investitsiyalarni jalb qilish va rivojlantirish strategiyalari batafsil ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va investitsiya qilish bo'yicha samarali yondashuvlarni tavsiflaydi.

Kalit so'zlar: raqamli investitsiyalar, fintech, sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar, global tajriba, iqtisodiy o'sish.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan raqamli investitsiyalar global moliya bozorlari va biznes sektorida asosiy o'rin egallamoqda. Raqamli investitsiyalar – bu raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan kompaniyalarga yoki infratuzilmalarga yo'naltirilgan kapital mablag'lar bo'lib, ular iqtisodiyotning turli sohalarida innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada raqamli investitsiyalarning mohiyati, ularning iqtisodiyotga ta'siri, kelajakdagi istiqbollari va adabiyotlar tahlili yoritiladi.

Raqamli investitsiyalar sohasidagi ilmiy izlanishlar asosan moliyaviy texnologiyalar, innovatsion rivojlanish va raqamli transformatsiya jarayonlari bilan bog'liq. Quyida muhim ilmiy manbalar va ularning tahlili keltirilgan.

Brynjolfsson & McAfee (2014) raqamli iqtisodiyot va investitsiyalar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, kompaniyalar uchun innovatsion texnologiyalarga sarmoya kiritish muhimligini ta'kidlagan. Ularning tadqiqotlari raqamli texnologiyalarni keng qo'llash iqtisodiy o'sishni tezlashtirishini ko'rsatgan [1].

World Economic Forum (2022) hisobotida raqamli infratuzilmalarga kiritilgan investitsiyalarning uzoq muddatli ta'siri ko'rib chiqilgan [2]. Ayniqsa, sun'iy intellekt va bulutli texnologiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlari sifatida qayd etilgan.

OECD (2023) raqamli investitsiyalar davlat va xususiy sektor hamkorligi uchun yangi imkoniyatlar yaratishi tahlil qilinib, blokcheyn va fintech sohalaridagi sarmoyalarning o'sish tendensiyalari haqida ma'lumot berilgan [3].

Evans & Gawer tomonidan raqamli platformalar va ularning investitsiya jihatidan istiqbollari o'rganilgan. Ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar raqamli infratuzilmaga yo'naltirilganda, kompaniyalarning raqobatbardoshligi ortadi [4].

McKinsey Digital Report (2021) hisobotida raqamli investitsiyalarning korporativ darajadagi o'sish strategiyalariga ta'siri tahlil qilingan. Ma'lumotlarga ko'ra, bulutli texnologiyalar va data analitika kompaniyalarning investitsion yo'nalishlarida eng muhim omillar bo'lib qolmoqda [5].

Bu manbalar raqamli investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi, innovatsion jarayonlardagi o'rni va biznesga ta'sirini keng qamrovda ochib beradi.

Raqamli investitsiyalar – bu raqamli infratuzilma, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar, blokcheyn, fintech va boshqa zamonaviy texnologiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiya shaklidir. Ular quyidagi asosiy turlarga bo'linadi:

Axborot texnologiyalari (IT) investitsiyalari

Fintech investitsiyalari

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish

Bulutli texnologiyalar va kiberxavfsizlik

Elektron tijorat va raqamli marketing

Raqamli investitsiyalar iqtisodiyotning turli sohalariga quyidagi ta'sirlarni ko'rsatadi:

Ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi;

Kichik va o'rta biznes uchun imkoniyatlarni kengaytiradi;

Moliyaviy texnologiyalar rivojlanadi;

Ish o'rinlarini yaratiladi;

Kiberxavfsizlik muammolarining yuzaga keladi.

Dunyoning yetakchi mamlakatlari raqamli investitsiyalarni jalb qilish va rivojlantirish bo'yicha turli strategiyalarni amalga oshirmoqda. Quyida AQSh, Xitoy va Yevropa Ittifoqining ushbu yo'nalishda olib borayotgan siyosati va investitsiyaviy faoliyati kengroq tahlil qilinadi.

AQSh dunyodagi eng yirik texnologik kompaniyalarning vatani bo'lib, raqamli investitsiyalarni jalb qilish va rivojlantirish bo'yicha global yetakchilikni qo'lga kiritgan. Google, Amazon, Microsoft, Apple va Meta (Facebook) kabi kompaniyalar IT sohasiga milliardlab dollar investitsiya kiritib, yangi texnologiyalarni rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda.

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish – AQShda sun'iy intellektga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi yildan-yilga ortib bormoqda. Stanford AI Index Report (2023) ga ko'ra, 2022 yilda AQShdagi AI investitsiyalari \$50 milliarddan oshgan [6].

Fintech sektori – AQShda raqamli to'lovlar va blokcheyn asosidagi moliyaviy xizmatlar rivojlanmoqda. PayPal, Square va Stripe kabi kompaniyalar ushbu sektorga yetakchilik qilmoqda.

Startup ekotizimi – AQShda Silicon Valley (Kaliforniya) texnologik startaplar uchun eng yirik investitsiya markazlaridan biri hisoblanadi. Xususan, venchur kapital fondlari tomonidan har yili milliardlab dollar startaplarga yoʻnaltiriladi.

AQSh hukumati ham IT sohasi va innovatsion startaplarni ragʻbatlantirish uchun grantlar va soliq imtiyozlarini joriy etgan boʻlib, bu texnologik rivojlanishning asosiy omillaridan biridir.

Xitoy raqamli investitsiyalar boʻyicha jadal rivojlanayotgan davlatlardan biri boʻlib, ayniqsa fintech, elektron tijorat va sunʼiy intellekt sohalarida katta yutuqlarga erishgan.

Alibaba va Tencent kompaniyalari Xitoydagi elektron tijorat va raqamli toʻlov tizimlarining yetakchi oʻyinchilaridir. Alipay va WeChat Pay mamlakatda eng mashhur raqamli toʻlov tizimlari hisoblanadi [8].

Xitoy hukumati "Made in China 2025" strategiyasi doirasida sunʼiy intellekt va yuqori texnologiyalarga yirik investitsiyalar kiritmoqda. 2023 yilga kelib, Xitoyning AI texnologiyalariga investitsiyalari \$75 milliardga yetdi [8].

Xitoy oʻzining milliy raqamli valyutasi (e-CNY) ni ishlab chiqdi va blokcheyn asosida davlat tizimlarini modernizatsiya qilishga harakat qilmoqda.

Xitoy hukumati innovatsion kompaniyalarga katta mablagʻ ajratish bilan birga, raqamli iqtisodiyotning davlat nazoratida boʻlishini ham taʼminlamoqda.

Yevropa Ittifoqi raqamli investitsiyalarni rivojlantirish boʻyicha bir necha yirik strategiyalarni qabul qilgan boʻlib, ularning asosiy maqsadi – 2025-2030 yillarga borib Yevropa iqtisodiyotining toʻliq raqamlashtirilishini taʼminlash [7].

Raqamli Kompas (Digital Compass 2030) – YI tomonidan ishlab chiqilgan strategik reja boʻlib, u bulutli texnologiyalar, kiberxavfsizlik, AI va raqamli infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan.

YI 2030 yilga qadar kamida 20 million IT mutaxassisini ish bilan taʼminlashni rejalashtirgan. Germaniya, Fransiya va Niderlandiya bulutli

texnologiyalar va sun'iy intellekt rivojlanishida yetakchi davlatlardir. 2023 yilda YI mamlakatlarida bulutli xizmatlardan foydalanish darajasi 45% ga yetdi.

Yevropa Ittifoqi, shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonida kibertahdidlarning oldini olish maqsadida kiberxavfsizlik standartlarini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

Kelgusida raqamli investitsiyalar yanada kengayib, quyidagi yo'nalishlarda rivojlanishi kutilmoqda: Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish;

Blokcheyn va kriptovalyutalar; Kiberxavfsizlik va maxfiylik; IoT (Internet of Things) va aqlli shaharlar.

Raqamli investitsiyalar hozirgi davrda iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlaydigan muhim yo'nalishlardan biridir. Ular nafaqat kompaniyalar uchun innovatsion yechimlar yaratadi, balki butun dunyo iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasiga ham xizmat qiladi. Kelajakda sun'iy intellekt, blokcheyn va IoT kabi texnologiyalar raqamli investitsiyalar uchun eng istiqbolli yo'nalishlar bo'lib qolishi kutilmoqda. Shunday ekan, investitsiya qarorlarini qabul qilishda raqamli texnologiyalarning kelajakdagi rivojlanish dinamikasini hisobga olish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W.W. Norton & Company.
2. World Economic Forum. (2022). The Future of Digital Investment. Retrieved from <https://www.weforum.org>
3. OECD. (2023). Digital Economy Outlook 2023. Organisation for Economic Co-operation and Development. Retrieved from <https://www.oecd.org>
4. Evans, P. C., & Gawer, A. (2016). The Rise of the Platform Economy. MIT Sloan Management Review, 57(2), 1-10.
5. McKinsey Digital Report. (2021). The Future of Digitalization in Global Markets. McKinsey & Company. Retrieved from <https://www.mckinsey.com>
6. Stanford AI Index Report. (2023). Artificial Intelligence and Economic Growth: Trends and Forecasts. Stanford University.

7. European Commission. (2021). 2030 Digital Compass: The European Way for the Digital Decade. Retrieved from <https://ec.europa.eu/digital-strategy>
8. World Bank. (2022). Digital Transformation and Emerging Markets: Opportunities and Challenges. Washington, DC: The World Bank Group.